

Δεν ελπίω τιποτα
Δε φοβόμαι τιποτα
Είμαι Δεφτερος

WWW.ELLINIKOARXEIO.COM

«ΚΑΠΕΤΑΝ ΜΙΧΑΛΗΣ»

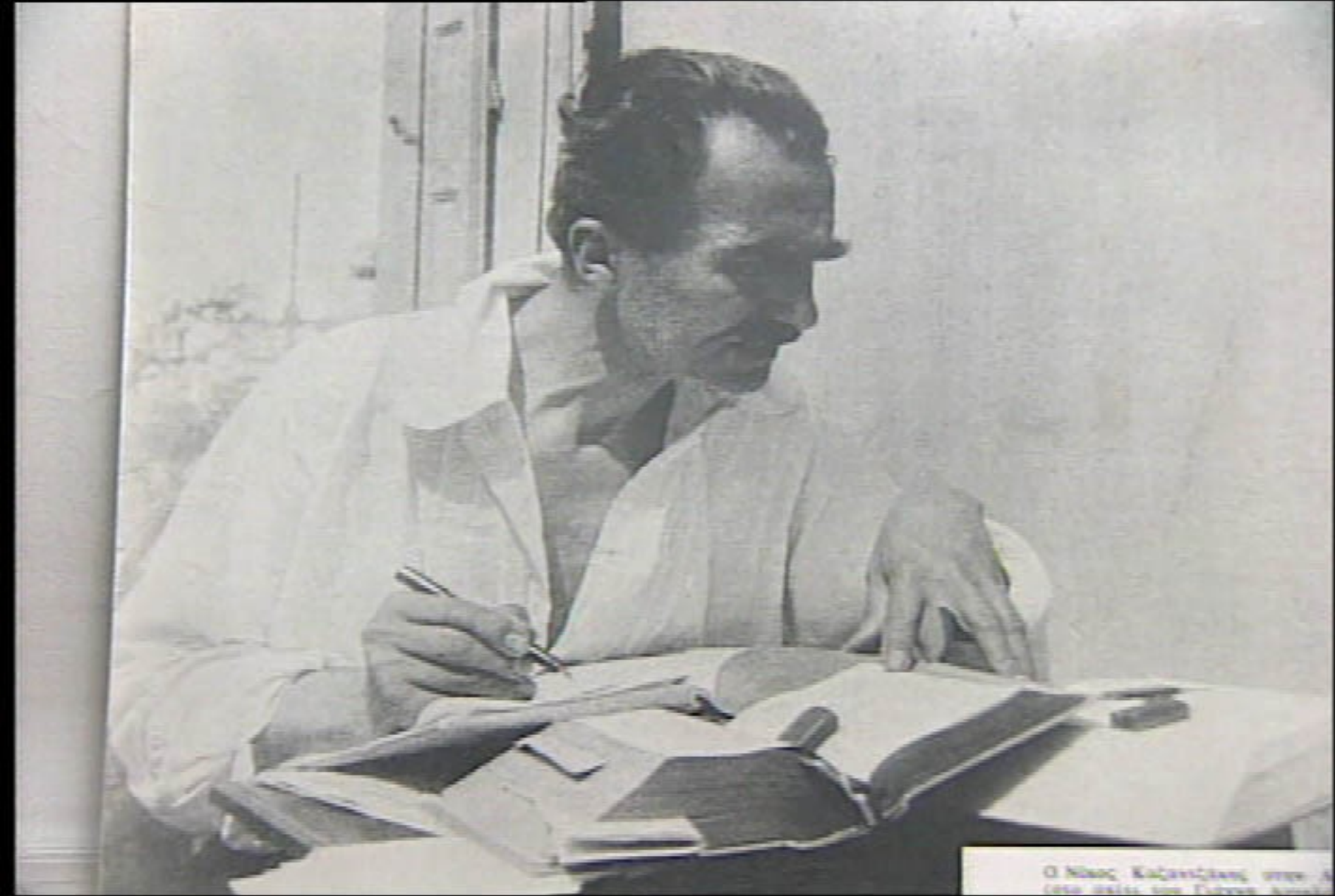
Νίκος Καζαντζάκης

A. Η ζωή του

- Γεννήθηκε στο Ηράκλειο το 1883 και πέθανε στο Φράιμπουργκ της Γερμανίας το 1957. Είναι ένας μεγάλος ποιητής, πεζογράφος, στοχαστής, από τις σημαντικότερες φυσιογνωμίες του τόπου, με πλούσια πνευματική δράση και πλατιά ακτινοβολία στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Το έργο του μεταφράστηκε σε περισσότερες από σαράντα ξένες γλώσσες. Τελείωσε τη Νομική Σχολή της Αθήνας και το 1907 έφυγε για μεταπτυχιακές σπουδές στο Παρίσι, όπου έγινε διδάκτορας.
- Πρωτοεμφανίστηκε στα γράμματα με το ψευδώνυμο Πέτρος Ψηλορείτης. Το πρώτο βιβλίο του «Όφις και κρίνο» είδε το φως το 1906. Το 1919 ο Ελευθέριος Βενιζέλος του ανέθεσε την ηγεσία αποστολής στον Καύκασο, όπου φρόντισε για τον επαναπατρισμό των εκεί Ελλήνων.
- Στα χρόνια της κατοχής έζησε στην Αίγινα και μετά την απελευθέρωση έγινε για σύντομο διάστημα υφυπουργός. Από το 1948 εγκαταστάθηκε στη Αντίμπ της Γαλλίας, αφού εργάστηκε λίγο καιρό στην Ουνέσκο. Το 1956 τιμήθηκε με το διεθνές Βραβείο Ειρήνης. Πέθανε στη Γερμανία γυρίζοντας από ένα ταξίδι στην Κίνα και τάφηκε στο Ηράκλειο της Κρήτης.

B.Το έργο του

- Σημαντικό μέρος του έργου του είναι ταξιδιωτικά κείμενα εμπνευσμένα από τα πολλά του ταξίδια(Ρωσία ,Ισπανία Ιαπωνία – Κίνα, Αγγλία). Εκτός από την «Ασκητική», όπου αναπτύσσει τις αντιλήψεις του για τη ζωή και περιέχει τη μεταφυσική του σκέψη, ο Καζαντζάκης έγραψε το έπος «Οδύσσεια » (33.333 στίχοι).Το ποίημα αρχίζει από εκεί που τελειώνει ο Όμηρος και το θεωρούσε ως το κατεξοχήν έργο του.
- Έγραψε θεατρικά έργα και τραγωδίες όπως : « Νικηφόρος Φωκάς- Χριστός – Οδυσσέας –Καποδίστριας κτλ».
- Έκανε μεταφράσεις όπως: «Θεία Κωμωδία» (Δάντης), «Φάουστ»(Γκαίτε), «Ιλιάδα» και «Οδύσσεια» (Όμηρος) σε συνεργασία με τον Κακριδή, έργα του Νίτσε κτλ. Με το μυθιστόρημα κυρίως εξασφάλισε τη διεθνή αναγνώριση. «Ο Βίος και Πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά» (1943) σε μετάφραση βραβεύτηκε στη Γαλλία ως το καλύτερο ξένο βιβλίο του έτους.
- Αξιόλογα είναι : «Ο Χριστός ξανασταυρώνεται» (1948), «Ο Καπετάν Μιχάλης» (1950) στο οποίο αναβιώνει την εποχή των εθνικών αγώνων της υπόδουλης στους Τούρκους Κρήτη, «Ο Τελευταίος Πειρασμός» (1951), «Ο φτωχούλης του Θεού» (Άγιος Φραγκίσκος Ασίζης)(1953), το αυτοβιογραφικό «Αναφορά στο Γκρέκο»(1956) και «Οι αδερφοφάδες».

«Έχεις τα πινέλα, έχεις τα χρώματα, ζωγράφισε τον παράδεισο και μπες μέσα.»

«Δεν υπάρχουν ιδέες , υπάρχουν μονάχα άνθρωποι που κουβαλούν τις ιδέες, κι αυτές παίρνουν το μπόι του ανθρώπου που τις κουβαλάει.»

Γ.Χαρακτηρισμός του έργου του

- Ο Καζαντζάκης εμπλούτισε τη λογοτεχνία μας, με την προβολή των προσωπικών του ανησυχιών και αναζητήσεων. Ουσιαστικά το σύνολο του έργου του αποτελεί την ψυχική περιπλάνηση του συγγραφέα στον κόσμο των ιδεών και της φιλοσοφίας με απώτερο σκοπό τη διερεύνηση των μέσων για την ηθική τελείωση του ανθρώπου.
- Η αγάπη για τη ζωή (του Ζορμπά) , το αίσθημα της θυσίας και του βαθύτατου πατριωτισμού (του καπεταν Μιχάλη) και αγάπη προς την απεριόριστη ελευθερία (του Οδυσσέα) αποτελούν το τρίπτυχο της βιοθεωρίας του Καζαντζάκη και ερμηνεύουν κατά κάποιο τρόπο τη διεθνή απήχηση του έργου του.
- Το έργο αυτό μεταφράστηκε σε 40 γλώσσες και εξασφάλισε στο συγγραφέα του κορυφαία θέση στα γράμματά μας. Παράλληλα τον κατέταξαν και στον χώρο των σύγχρονων ευρωπαϊών λογοτεχνών. Ο Καζαντζάκης ήταν ανήσυχο πνεύμα, τον βασάνιζαν ερωτήματα και αγωνίες μεταφυσικές , ενώ οι άνθρωποι που άφησαν βαθύτερα τα χνάρια τους στην ψυχή του είναι ο Όμηρος , ο Βούδας , ο Νίτσε , ο Μπερξόν ,ο Ζορμπάς. Διώχτηκε από την ελληνική Εκκλησία για το περιεχόμενο των έργων του.

«Καπετάν Μιχάλης» (ελευθερία ή θάνατος)

- Θέμα :

- Το έργο γράφτηκε το 1950 και αναβιώνει τη εποχή των εθνικών αγώνων της υπόδουλης στους Τούρκους Κρήτης.

- Στόχος :

- Ο βαθύτερος στόχος του συγγραφέα είναι να δώσει το πρόσωπο της αγωνιζόμενης Κρήτης. Ο πατέρας του είναι ο λαϊκός ήρωας, ο τύπος του Κρητικού αγωνιστή όπως έχει διαμορφωθεί στη συνείδηση του συγγραφέα. Βοηθά στην ανύψωση του ανθρώπου και την απαλλαγή του από τα δεσμά της δουλείας.

Περίληψη

- Η υπόθεση του έργου τοποθετείται στα χρόνια της επανάστασης στην Κρήτη το 1889. Ο Καπετάν Μιχάλης, ο κεντρικός ήρωας είναι ένας ανυπότακτος και άγριος Κρητικός που ορκίστηκε να κυκλοφορεί μαυροντυμένος μέχρι να ελευθερωθεί η Κρήτη. Έγινε αδελφοποιητός με τον Τούρκο Νουρήμπεη και προσπαθεί να βγάλει από το μυαλό του την Τουρκάλα Εμινέ. Ο Νουρήμπεης για να εκδικηθεί το θάνατο του πατέρα του, που τον σκότωσε ο Κωσταρός-αδελφός του Καπετάν Μιχάλη- μονομαχεί με τον Μανούσακα, τον άλλο τους αδερφό. Ο Νουρήμπεης τον σκοτώνει και ο ίδιος τραυματίζεται στο ευαίσθητο σημείο των γεννητικών του οργάνων. Ενώ το τραύμα του επουλώνεται εκείνος χάνει τον ανδρισμό του. Χάνει όμως και την γυναίκα του Εμινέ που γίνεται ερωμένη ενός άλλου Κρητικού πολεμιστή, του Καπετάν Πολυξίγκη. Μη αντέχοντας την περιφρόνηση της γυναίκας του, εκλιπαρεί τον Καπετάν Μιχάλη να τον σκοτώσει. Εκείνος αρνείται και ο Νουρήμπεης αυτοκτονεί. Ο θάνατός του συμπίπτει με ταραχές και αψιμαχίες σ' όλο το νησί και επιβαρύνει την τεταμένη ατμόσφαιρα στο Μεγάλο Κάστρο. Οι αγάδες παρακινούν και ξεσηκώνουν τους Τούρκους στρατιώτες που ξεχύνονται στην πόλη σφάζοντας και πυρπολώνοντας. Τις επόμενες μέρες ξεσπά η επανάσταση και οι Τούρκοι πολιορκούν το μοναστήρι του Αφέντη Χριστού.

Ενώ η Εμινέ ετοιμάζεται να βαπτιστεί χριστιανή και να παντρευτεί τον Καπετάν Πολυξίγκη , οι συγγενείς του Νουρήμπεη την απαγάγουν. Ο Καπετάν Μιχάλης εγκαταλείπει το μοναστήρι που πολιορκείται από τους Τούρκους και σώζει την Εμινέ πηγαίνοντάς την σε μία θεία του . Όμως οι Τούρκοι εκμεταλλεύονται την απουσία του και πυρπολούν το μοναστήρι. Ο Καπετάν Μιχάλης για να ησυχάσει σκοτώνει την Εμινέ. Ενώ επικρατεί ένας αναβρασμός σε ολόκληρο το νησί ,έρχεται από την ελεύθερη Ελλάδα ο Κοσμάς, ανιψιός του Καπετάν Μιχάλη ,φέροντας στους επαναστατημένους το μήνυμα της συνθηκολόγησης . Όλοι οι καπεταναίοι καταθέτουν τα όπλα ,αλλά ο Καπετάν Μιχάλης αρνείται να υποκύψει. Ο Καπετάν Σήφακας – πατέρας του Καπετάν Μιχάλη- αφού καταφέρνει να γράψει το σύνθημα «Ελευθερία ή Θάνατος» ετοιμάζει την κηδεία του σαν πανηγύρι και πεθαίνει. Ο Μητροπολίτης πείθει τον Κοσμά να πάει στο λημέρι του Καπετάν Μιχάλη για να τον πείσει να παραδώσει τα όπλα .Όμως νιώθοντας τον ίσκιο του πατέρα του , του Κώσταρου αποφασίζει να παραμείνει και να πολεμήσει στο πλευρό του θείου του. Ο Καπετάν Μιχάλης, παραμένει με τον ανιψιό του ,αφού έδιωξε όλα του τα παλικάρια.Λυτρωμένος από κάθε φόβο και ελπίδα αντιμετωπίζουν τους εχθρούς στην τελευταία τους μάχη .Στην έφοδο αυτή των Τούρκων πέφτουν νεκροί θείος και ανιψιός.

Χαρακτηρισμός Προσώπων:

- **Καπετάν Μιχάλης**
- «Τον είχαν παρανομιάσει στο Μεγάλο Κάστρο Καπετάν Κάπρο απάνω στη μάνητά του , με τα στρογγυλά κατασκότεινα μάτια του , με τον κοντό σβέρκο του, με τη βαριά χοντροκόκαλη δύναμή του και το σκυλόδοντο που ξεπρόβαινε , έμοιαζε αληθινά με κάπρο που είδε ανθρώπους και αντιστυλώθηκε στα πισινά του να χιμήξει». Έτσι παρουσιάζει ο Καζαντζάκης τον κεντρικό του ήρωα. Είναι ο τύπος του Κρητικού αγωνιστή, είναι ο λαϊκός ήρωας με ανησυχίες έντονες, ψυχικές παρορμήσεις και ανυπολόγιστες μυϊκές δυνάμεις. Έχει κλειστό ,σκληρό χαρακτήρα και ανεξιχνίαστο ,μισεί τους Τούρκους και εκείνοι τον φοβούνται. Είναι το ζωντανό κα άπαρτο «κάστρο», έχει διαστάσεις πέρα από τα συνηθισμένα ανθρώπινα μέτρα. Δρα, ζει και κινείται πέρα από το θάνατο. Όταν το κίνημα δεν πετυχαίνει , εκείνος δεν παραδίνει τα όπλα . Μένει απτόητος και συνεχίζει τον αγώνα πέρα από κάθε ελπίδα, φωνάζοντας
- «Ελευθερία ή .....». Δεν πρόφτασε να τελειώσει. Μια σφαίρα στο στόμα , μια άλλη στο μελίγγι του, τον έριξαν κάτω. Αυτός ήταν ο Καπετάν Μιχάλης, το λιοντάρι της Κρήτης.

ΚΑΠΕΤΑΝ ΣΗΦΑΚΑΣ

- Ο παππούς του Καζαντζάκη, ο πατέρας του Καπετάν Μιχάλη . Ήσυχος ,αμίλητος είχε προστατέψει τους 10 γιους του, τις 4 θυγατέρες και τη γυναίκα του από το μεγάλο σεισμό. Είναι θεριό , ημίθεος, ξεπερνά τα ανθρώπινα μέτρα. Ζει για να δει την Κρήτη ελεύθερη . Σκηνοθετεί την κηδεία του θέλει να πεθάνει όρθιος και να γίνει γιορτή.

ΝΟΥΡΗΜΠΗΣ

- Είναι ο Τούρκος αφέντης του Μεγάλου Κάστρου. Γίνεται αδελφοποιητός με τον υποτιθέμενο εχθρό του, Καπετάν Μιχάλη. Χάνει τον ανδρισμό του στην μονομαχία με τον Μανούσακα για να ξεπλύνει την τιμή του σκοτωμένου πατέρα του .Το τέλος του είναι τραγικό, αφού δεν αντέχει την κατάστασή του και αυτοκτονεί.

- **Θρασάκι**

- Είναι ο μικρός γιος του Καπετάν Μιχάλη, που ωρίμασε και μεγάλωσε πολύ γρήγορα. Βγήκε στο αντάρτικο σε μικρή ηλικία, όπως άρμοζε στο γιο του «Θεριού» και αγωνίστηκε για τη λευτεριά της πατρίδας του.

ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ο συγγραφέας γνωρίζει άριστα το γλωσσικό όργανο και το χειρίζεται αριστοτεχνικά, με μεγάλη άνεση και σπάνια τέχνη. Άλλωστε είναι γνωστή η γλωσσική καλλιέργεια και το πάθος του Καζαντζάκη με το δούλεμα της γλώσσας.

Το λεξιλόγιο είναι πλούσιο ,οι λέξεις εξαιρετικά εκφραστικές και επιλεγμένες με προσοχή, ενώ τον λόγο τον κοσμούν εκφραστικά επίθετα ,σύνθετα ιδιωματικές λέξεις και τύποι. Παρατηρούμε ευρεία χρήση των σημείων στίξης, πολλά σχήματα λόγου όπως μεταφορές, παρομοιώσεις, προσωποποιήσεις, ασύνδετο σχήμα, αντιθέσεις και πολλές εικόνες.

Το ύφος είναι γλαφυρό ,αποκτά αμεσότητα και ζωντάνια με το διάλογο , γίνεται παραστατικό με τις θαυμάσιες εικόνες, ενώ γοητεύει τον αναγνώστη το πάθος και η δύναμη ψυχής σε πολλά σημεία του κειμένου .

Γενικά, σε όλο το κείμενο φαίνεται η λογοτεχνική δύναμη του συγγραφέα και η πολύπλευρη μορφή του πεζογράφου, του στοχαστή ,του ποιητή

Τα αφηγηματικά στοιχεία

Ο αφηγητής είναι δραματοποιημένος .Θέτει σε λειτουργία τη μνήμη του και αναφέρεται σε εμπειρίες από τη ζωή του. Διαβλέπουμε στο μυθιστόρημα, τις απηχήσεις που έχουν στην παιδική του ηλικία το κοινωνικό και το οικογενειακό του περιβάλλον. Στην αφήγηση χρησιμοποιούνται πραγματικά ονόματα ,τοπωνύμια , ιστορικά γεγονότα της ιδιαίτερης πατρίδας του. Η αφήγηση είναι χρονολογική, τα γεγονότα αναφέρονται με τη σειρά που διαδραματίστηκαν .

Ο χώρος στον οποίο διαδραματίστηκαν τα γεγονότα είναι το Μεγάλο Κάστρο, δηλαδή το Ηράκλειο της Κρήτης.

Ο χρόνος είναι τα χρόνια του Κρητικού ξεσηκωμού για την απελευθέρωσή τους από τους Τούρκους.

Ο διάλογος χρησιμοποιείται σε πολλά σημεία και δίνει στην αφήγηση ποικιλία, θεατρικότητα, ζωντάνια και παραστατικότητα. Στην αφηγηματική του τεχνική χρησιμοποιεί εκτός από την αφήγηση, την περιγραφή και το στοχασμό, το σχόλιο.

Συνολική εκτίμηση του «Καπετάν Μιχάλη»

- «Είμαι βυθισμένος στον Καπετάν Μιχάλη...ποτέ δεν είχα τόση ένταση και τόση αντοχή. Πριν τελειώσω ένα έργο, δύο τρία άλλα σπρώχνονται μέσα μου και ζητούν σώμα , να στερεωθούν, να περπατήσουν στο χώμα . Μάχομαι να προφτάσω ... νιώθω χαρά και ανακούφιση μεγάλη...ξαναζώ παλιές μυθολογικές πια στιγμές κι ένα πρωτοκατακλυσμιαίο ανθρωπολόι που χάθηκε... Πρώτη φορά μου 'δοκε γράψιμο τόση χαρά». Αυτά γράφει σε γράμμα του στον Π.Πρεβελάκη , ο ίδιος ο Καζαντζάκης.
-

Ο πατέρας του Καζαντζάκη είναι πρόσωπο που τον επηρεάζει βαθιά και τον παρακολουθεί σαν σκιά μέχρι το θάνατό του. Δε μπορεί ο πατέρας να μείνει έξω από τον κύκλο της πνευματικής του δημιουργίας. Αρχίζει να γράφει στα γαλλικά το «Mon père» (ο πατέρας μου) που καταλήγει στο γνωστό μυθιστόρημα «Ο Καπετάν Μιχάλης». Γράφει στον Πρεβελάκη ο ίδιος «και τον έζησα αιματηρά όταν ήμουν 4 χρονών και αργότερα όσο μεγάλωνα μέσα στην τραγική ατμόσφαιρα της Κρήτης. Άνθρωποι μέσα στο βιβλίο αυτό, επεισόδια, λόγια όλα αληθινά κι ας φαίνονται απίστευτα σε ανθρώπους που γεννήθηκαν μέσα στο φως ή στο μεσόφωτο του δυτικού πολιτισμού».

Γράφοντας τον «Καπετάν Μιχάλης», ο Καζαντζάκης θέλει να δώσει στο πρόσωπο του πατέρα του, το πρόσωπο της αγωνιζόμενης Κρήτης. Ο πατέρας του δεν είναι κάποιο ιστορικό πρόσωπο, είναι ο τύπος του Κρητικού αγωνιστή όπως έχει διαμορφωθεί στη συνείδηση του συγγραφέα. Είναι ένας λαϊκός ήρωας με ανησυχίες έντονες, ψυχικές παρορμήσεις και ανυπολόγιστες μυϊκές δυνάμεις. Όλα τα γεγονότα του καταγράφονται ως βιωματικό υλικό στην παιδική του ψυχή, μεταγράφονται και παραδίνονται με πολλή άνεση, γλαφυρότητα και συγκίνηση. Αποτελούν ένα αποκούμπι και μια ελπίδα για τους καταπιεσμένους λαούς του κόσμου ,που αγωνίζονται για την λευτεριά τους. Ο πατέρας του αποτελεί μια ζωντανή γέφυρα για τον Καζαντζάκη, που τον συνδέει με την Κρήτη, την ιστορία της, τα περιστατικά και τους θρύλους της. Οι ήρωές του προικίζονται από τη φαντασία του συγγραφέα με δυνάμεις που ξεπερνούν τα όρια του ανθρώπου και τους κατατάσσει στην κατηγορία των ημίθεων.

Η δράση του έργου εστιάζεται στο Μεγάλο Κάστρο, δηλαδή το Ηράκλειο. Οι λέξεις «Ελευθερία ή Θάνατος» ακτινοβολούν και καλύπτουν μεγάλο τμήμα του βιβλίου «Η Ελευθερία», γράφει ο Καζαντζάκης στον πρόλογο του, είναι το πιο ακριβαγόραστο αγαθό». Το πένθος του Καπετάν Μιχάλη είναι μεγάλο όσο κρατεί η σκλαβιά της Κρήτης. Εξαντλημένοι και απογοητευμένοι οι Κρητικοί από την σκληρή και μακρόχρονη δουλεία, ζητούν επίμονα και εκβιαστικά την ελευθερία τους, ακόμη κι από το Θεό, στον οποίο έχουν παράπονα, γιατί αργεί να τους λευτερώσει. Το έργο αυτό ανεβάζει την Κρήτη και τους αγώνες της για τη λευτεριά στη συνείδηση όλου του κόσμου. Μεταφράστηκε σε 28 γλώσσες, με πρώτη τα Φινλανδικά το 1953 και τελευταία τα Λιθουανικά το 2002. Με βάση το βιβλίο έχουν ανέβει αρκετές θεατρικές παραστάσεις στην Ελλάδα, όπως το 1959 από το θίασο του Νίκου Χατζίσκου, το 1966 από το θίασο του Μάνου Κατράκη, που ντύθηκε μουσικά από το Μάνο Χατζηδάκη, ο οποίος έγραψε και το τραγούδι «Δεν ήταν νησί», τα λόγια του οποίου ήταν προσαρμοσμένα από αυτούσιες φράσεις του βιβλίου. Το 1995 ανεβαίνει παράσταση στο Ηράκλειο από τα μέλη του Δικηγορικού Συλλόγου Ηρακλείου με τεράστια επιτυχία.

- Ασκητική: «Τι θα πει ευτυχία; Να ζεις όλες τις δυστυχίες.»
- Ο φτωχούλης του Θεού: «Είπα στη μυγδαλιά: "Αδερφή, μίλησέ μου για το Θεό". Κι η μυγδαλιά άνθισε.»
- Αναφορά στον Γκρέκο : «Πολύ συχνά δεν αντέχει ο άνθρωπος να κρατήσει αλάκερη του την ανθρωποσύνη, κουτσορευέεται. Πότε θέλει ν'απαλλαχτεί απ'τη ψυχή του, πότε από το σώμα του και τα δύο μαζί να τα χαίρεται του πέφτει βαρύ. Μα εδώ στην **Ελλάδα** τα δύο αιώνια τούτα χαριτωμένα στοιχεία μπορούν να συγκεραστούν, να πάρει η ψυχή από το σώμα και το σώμα από την ψυχή και να φιλιώσουν κι έτσι να μπορεί ο άνθρωπος στο Θείο αλώνι της Ελλάδας να ζει και να πορεύεται ακέραιος. Πρέπει να χτυπούμε, να χτυπούμε τη μοίρα μας, ως ν' ανοίξουμε πόρτα, να γλιτώσουμε!
- Αδερφοφάδες: «Ό,τι εμείς οι άνθρωποι λέμε πόλεμο για την πίστη και την πατρίδα, τα κοράκια το λένε φαγοπότι - και ότι εμείς λέμε ήρωα, τα κοράκια το λένε νόστιμο κρέας.»

«Η Ελλάδα επιζεί ακόμα, επιζεί νομίζω μέσα από
διαδοχικά θαύματα.»

- ΕΡΓΑΣΤΗΚΑΝ ΟΙ ΜΑΘΗΤΡΙΕΣ Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ
1ου ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΠΕΙΡΑΙΑ:
- ΔΙΟΝΥΣΙΑ ΓΑΤΖΟΥΔΗ
- ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ ΓΚΙΟΥΛΜΠΑ

ΤΕΛΟΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ

